

Mehmed Uzun

Siya Evînê

Roman

LI SER RIYA KOÇA DAWÎN

1976, payîz.

Koç. Bi dû payîza jiyane re koça dawîn. Bêdeng, bêpêjn. Wext naxuye, cîh û war naxuyin. Yan jî ew dixuyin, lê tevlihev. Hem ev der û hem ew der. Hem niha, hem dihu û pêr. Hem nêzîk, hem dûr.

Koçeke rengîn, xweş, bêdawî, bê lez û bez, bê teşqele, bê westan û xwîdan. Koçeke ji hesûdî, pexîlî, dijminahî, xirabî, kirêtî, fetbazî, xwînrêjî bi dûr. Koçeke xweş li gor daxwaza dilên xweş. Koçeke mirazkirî.

Memduh Selîm Beg.

Kalemêrê hêja Memduh Selîm Begê Wanî koç dike. Li ser textê xwe dirêjbûyî. Çavvekirî. Rûken. Lê kerr û lal.

Çavên wî yên gir ewçend vekirî ne ku ew weke du lûlûyên mezin dixuyin. Bîbikên reş yên çavên wî, bê hereket, li jor dinihêrin. Weke xewnekê. Rûyekî aram. Qermîçekên salan lê. Porekî spî û nîwweşiyayî. Lêvên guvaştî. Çermê vekîşiyayî yê rû. Stûyê qermiçî.

Merivekî kal, bi qasî mistekê.

"Memduh Beg, Memduh Beg..."

Ew nabihîse. Ew tu tiştî nabihîse êdî, bi rê ketiye, koç dike. Li dorê, jina wî Wîldan Xanim û çend xort.

Li ber serî jî pise pisa pîrejinekê. Pîrejîna Qur'anê dixwîne.

Çar aliyên dîwêr bi refên kitabên ve tijî. Kitab, kovar, rojname û kaxiz. Li ser refina çend lewheyên zerbûyî; du sûret û du bergeh. Di navenda odê de jî ew; Memduh Selîm Beg.

Ew di nav xewnekê de koç dike. Ew bi xwe, li ser cîhê xwe dirêj bûye û ber bi cîhekî nare. Lê, tişt, cîh û wextên têkel bi ser wî de tên. Ew di nav tişt, cîh û wextên têkel de koç dike.

Rabirdû û niha ketine nav hev; deşt, çiya, zozan newal, daristan bi hev re bûne yek; derya û asman gihîştine hevdû, meriv, heywan, lawir û celeb bi celeb mehlûqat reng û rûçik diguherînin, dikevin dewsa hev. Lê tirs tune, sarî û germî tune, heyecan tune, hîs û pêjn tune. Deng jê dernakeve, bêhn lê naçike, qîrîn jê naçe, pîrqîn pê nakeve.

Ew dere.

Deverekî rengîn. Heye ku daristaneke xweş, yan jî zozanekî hûnik e. Memduh Selîm Beg li ser deverê rengîn. Der û dorên wî tijî kew û kevok. Ew di nav kew û kevokan de li jêr, li deverê rengîn dinihêre. Du kevokên spî, li her du aliyên wî, difirin. Kevok her gav nêzîkî wî ne. Reng, bask, perwaz, nikul û çavên kevokan baş dixuyin. Çavên wan weke dilopên avê zelal û xweş. Ew bêdeng difirin. Memduh Selîm Beg, carina li kevoka kêleka rastê, carina jî li ya çepê dinihêre. Kevokên din jî ref bi ref difirin. Reng û girbûna wan têkel e. Ew difirin. Memduh Selîm Beg jî hem difire, hem nafire; hem dimeşe, hem nameşe; hem li jêr, hem li jor e.

Lê belê, tiştê herî balkêş bêdengî ye. Hawîrdor bi bêdengiyê hatiye vegirtin. Perda bêdengiyê bi ser her tiştî re hatiye kişandin.

"Memduh Beg, binihêre, xortê hêja Gurgîn jî hat..."

Wîldan Xanim, hêdîka, li ber guhê wî dipeyive û destê wî yê rastê dixwe nav lepê xwe û mistê dide.

Deng nagihên wî. Perda bêdengiyê nahêle ku deng xwe bigihînin wî. Memduh Selîm Beg hem li nik wan e, hem jî na; hem dijî, hem jî najî; hem li vê dinê ye, hem jî na.

Xort cot bi cot tîn û li ber serê wî rûdinin. Wîldan Xanim, di nav kincên xwe yê reş de, her li ber serê wî ye. Wan, xort û Wîldan Xanim, hêvî heye ku Memduh Selîm Beg dev ji koça dilsoj berde û li wan vegere.

"Apê Memduh, bavê min, mala xalanên min û Kurdên bajarê Qamişloyê silav li te dikin û ji Xwedê şîfa dixwazin..."

Memduh Selîm Beg di koça xwe de, niha jî, bajarekî dibîne. Ji dûr ve. Na, carina ji dûr, carina jî nêzîk ve. Lê ew tu carî nakeve

nav bajêr. Dora bajêr bi sûran hatiye rapêçandin. Çend bircên fireh li ser sûran dixuyin. Sûr û bircên spehî û stûr. Ji kevirên reş û mezin. Hin aliyên sûran hilweşiyayî ne. Hin qulên mezin jî di bedenên wan de vebûne. Bi dû sûr û bircan re, banên xaniyên bajêr dixuyin. Çend avahiyên mezin ber bi jor, ber bi asmên hildikişin. Piraniya xaniyan bi kevirên reş hatine lêkirin. Hin jî bi kevirên spî. Li dora sûran jî hêşinahî û av dixuye. Lê, tu tiştê jîndar naxuye. Ne meriv, ne teyr, ne masî, ne heywan û ne jî mehlûqatên din.

Bajar weke hêlekanekê dere û tê, dûr û nêz dibe. Bajar diheje. Bajar carina mezin, carina biçûk dibe. Ew avahiyên mezin û dirêj carina pir, carina jî kêmbin. Hêşinahî û av carina ji sûr û bircan vediqetin û bi dûr dikevin û carina jî tên hema bêje pêve dibin. Memduh Selîm Beg hewl dide ku bajêr binase, bizanibe ka ew kîjan bajar e, li kû ye. Lê nabe. Bajar jê bi dûr e.

Bi tenê bajarekî carina biçûk, carina mezin, lê bi sûr û birc.

“Apê Memduh, me kitabên te, yek bi yek, ji nû ve, rêz kirin. Binihêre, kitabên bi zimanê kurdî li ser van refan in. Hemû ev alî jî ji bo kitabên bi zimanê tirkî ne. Ev çar refên aliyê çepê jî ji bo kitabên fransîzî ne. Refên mayî jî yên kitabên bi zimanên erebî, farisî, înglîzî û rûsî ne... Me rojname, kovar û tiştên din jî xistin van sandûqan. Helbet, bi dûzan.”

Memduh Selîm Beg, hosteyê xewnan, di nav xewneke rengîn de ye. Koça wî di eynî wextê de xewnek e jî. Lê ev xewnên niha ne weke xewnên berê ne. Berê xewnên tijî xof, xewnên malkambax şevên wî dikirin jahr. Ew di nav xwîdanê de dima û bi qîrîn şiyar dibû. Carina jî xewnên xweş bi ser wî re dihatin. Wî, dilgeş, kêfxweş û mesûd, xwe berdida nav pêlên xweş.

Lê xewnên vê koça dawîn ji yên kevn pir cihê ne. Ew ne xweş in û ne jî xirab û xoftijî. Ew çawan in? Salixdan ne hêsan e. Bi kurtebirî, ew xewnên koça dawîn in.

Niha jî ew li deşteke fireh, bêser û ber e. Deşt di nav rengekî zer de ye. Aso û deşt bi hev re bûne yek. Deşt dibiriqê û carina

leylan dide. Di deştê de girên hûr hene. Lê Memduh Selîm Beg ténagihê ka ew çî gir in û ji çî hatine pê. Rengê giran, çîh bi çîh diguherin. Gava ew reng diguherin, rengên nû, hêdî hêdî, bi ser yê kevn re tèn û lê hukim dikin. Rengên giran weke rengên kesoresokê dixuyin. Erda deştê jî diguhere. Carina ew dibe qûm, carina giya û hêşinahî, carina zevî, carina erdê beyar. Ji dûr ve, li nik giran jî rawirên ecêb dixuyin. Ew wan jî nas nake. Rawir jî, weke tiştên din, diguherin. Ew carina dibin rawirên dirinde û kerî bi kerî digerin û carina jî ew dibin rawirên firende û ref bi ref difirin. Di deştê de tu dar û av naxuyin.

Di deştê de tiştê herî xweş dengê musîkê ye. Dengê musîkeke têkel ji dûr ve, ji hêla ku aso û deşt digihîjin hev, tê. Baş fahm dibe; deng dengê musîkê ye. Lê kîjan musîk? Ev yeka fahm nabe. Carina ew dişibe senfoniyeke babilîska 18-an ya Ewrûpayê, carina bi straneke gelêrî ya kurdî, carina bi sonetêke xweş ya piyanoyê, carina bi musîka klasîk ya erebî û carina jî bi şîreke farisî dimîne. Guherînen deştê û musîkê li gor hev in. Ax, rengê hawîrdor û rawir li gor musîkê diguherin. Lê belê, dengê musîkê jî pir ji dûr tê. Yanê, di nav bédengiyê de dengê weke dengê musîkê...

"Memduh Beg, xwe bilivîne, tiştêkî bibêje, behsa rojên Wanê û Stenbolê bike, ji kitabên xwe tiştina bixwîne, bikene, bigirî, biqîre, behsa xwişka xwe bike, behsa rojên Anteqiyayê bike... Ji bo Xwedê tiştêkî bibêje..."

Maliya wî, Wildan Xanim li kêleka wî rûniştiye, li rûyê wî yê kal dinihêre û dipeyive. Çavên Memduh Selîm Beg jî li wê dinihêrin û lêv jî dixwazin vebin û bikenin. Lê nabe. Bi tenê çavên vekirî û bi ken lê dinihêrin.

"Mamo, mamo! Tu min dibihîsî? Ez ji bajêr têm. Kurdên Şamê halê te dipirsin... Îro دنیا pir xweş e, tav germ e. Ez penceran vekim?"

Memduh Selîm Beg di koça xwe de pencereyekê dibîne. Pencereyeke pir mezin di navbera erd û asman de. Pencere hêdî hêdî

vedibe. Bi dû pencerê re deryake zelal û şîn dixuye. Deryake bê ser û binî di navbera erd û asman de. Tîrêjên tavê li ser ava zelal diçirûsin. Tu pêl li ser avê naxuyin. Deng tune, her tişt di nav bêdengiyê de ye. Ew li avê û tavê dinihêre. Ew hem di nav avê de ye, hem jî li ser avê. Lê ji nişka ve, av li ber wî ji hev diçe û jê cotek kevokên spî radibin û bi firê dikevin. Kevok weke pembû spî ne. Kevokên xweşik, çend car, li ser deryayê difirin û paşê jî, hêdî hêdî bi dûr dikevin û winda dibin. Bi dû kevokan re, av dîsan jî hev diçe û jê keçikeke tazî radibe û bi firê dikeve. Keçikeke tazî, pir xweşik, pordirêj û bedew. Keçik şil e û tîrêjên tavê li bedena wê ya spî dikevin û dilopên ku di bedena wê re diherikin, dibin weke lûlû û elmas. Serê memikên wê yên çik dibiriqin, Bedena wê bi rengê helesor diçirûse. Bejna keçikê carina dirêj dibe, carina jî weke bejna zarokê, kin. Keçik ber bi Memduh Selîm Beg difire û tê nêzîkayî lê dike. Lê belê, tu carî ew xwe nagihîne wî. Ew, çend caran, li dor Memduh Selîm Beg, ber bi jêr û jor, xwe ba dide. Lêvên wê jî dilîzin, lê Memduh Selîm Beg dengê wê nabihêse. Paşê jî, keçik, rûyê wê ber bi wî, berepaş difire û winda dibe.

Bi dû windabûna keçikê re, derya jî winda dibe. Nexêr, ew winda nabe, lê di derekê de xelas dibe. Dîsan pencereyeke mezin li ber Memduh Selîm Beg vedibe. Pencereyeke ewçend bilind ku erd û asman jê hatiye pê. Li pey pencerê jî di nav bêdengiyekê de tişt, meriv, cîh û deverên nezelal dixuyin.

Memduh Selîm Beg, ji pencerê, li wan dinihêre ku bizanibe ka ew çi ne û kî ne...